

Ovttastuvvan našuvnnaid julggaštus eamiálbmotvuoigatvuođaid birra

Ovttastuvvan našuvnnaid
Váldočoahkkin

Čákčamánu 13.b. 2007
Orginála: Eangalasiella

61. sešuvdna

Beaiveortnet čuo. 68

ON olmmošvuoigatvuođaráđi raporta

Belgia, Bolivia, Costa Rica, Cuba, Dánmárku, Dominikánalaš republihkka, Ecuador, Estlánda, Suopma, Guatemala, Hellas, Latvia, Nicaragua, Peru, Portugála, Slovenia, Espánnja, Duiska ja Ungára: resolušuvdnaevttohus

Ovttastuvvan našuvnnaid julggaštus eamiálbmotvuoigatvuođaid birra

Váldočoahkkin,

mii váldá vuhtii rávvaga Olmmošvuoigatvuođaráđi resolušuvnna 1/2 geassemánu 29. b. 2006, mas ráđđi dohkkehii Ovttastuvvan našuvnnaid julggaštusteavstta eamiálbmogiid vuoigatvuođaid birra,

mii atná mielas iežas resolušuvnna 61/178 juovlamánu 20.b. 2006, mas dat mearridii manjit julggaštusa meannudeami ja dohkkeheami eambo ráđđádallanáiggi várás, ja mas dat mearridii loahpahit meannudeami ovdal Váldočoahkkima 61. sešuvnna loahpa,

dohkkeha Ovttastuvvan našuvnnaid julggaštusa eamiálbmogiid vuoigatvuođaid birra nu movt dat lea čállojuvvon dán resolušuvnna mildosis.

Mielddus

Ovttastuvvan našuvnnaid julggaštus eamiálbmogiid vuoigatvuođaid birra

Váldočoahkkin,

mii diktá iežas oaiváduvot Ovttastuvvan našuvnnaid lihtu ulbmiliin ja prinsihpain, ja luohtá ahte dat geatnegasvuođat maid stáhtat leat badjelasáset váldán dán lihtu olis, ollašuhthtojuvvojit,

mii duođašta ahte eamiálbmogat leat seamma árvvus go buot eará álbmogat, seammás go dat dohkkeha buot álbmogiid vuoigatvuođa leat earálágánin, ja atnit iežaset earálágánin, ja dohkkehuvvot danin,

mii maiddái duođašta ahte buot álbmogat girjudit ja riggudit daid iešguđet sivilisašuvnnaid ja kultuvrraid mat leat olmmošsoga oktasaš árbi,

mii maiddái duođašta ahte juohke doktriidna, politihkka dahje geavat mii lea vuoduštuvvon dahje mii doarju dan jurdaga ahte dihto álbmogis dahje ovttaskas olbmui lea eanet árvu go earáin nášuvnnalaš duogáža dahje čearddalaš, oskkodatlaš, etnikkalaš dahje kultuvrralaš iešvuoda geažil, lea rasisttalaš, dieđalaččat boastut, juridihkalaččat dušši, morálalaččat hilgunveara ja sosiálalaččat vuoigatmeahttun,

mii nanne ahte eamiálbmogat eai berre gillát mangelágán vealaheami go čađahit vuoigatvuođaideaset,

mii vuorjašuvvá dainna ahte eamiálbmogat historjjálaččat leat gillán vearrivuodaid, earret eará go sii leat leamaš koloniserejuvvon ja sin eatnamat, territoriat ja riggodagat leat váldojuvvon sis eret, ja nu eai leat beassan čađahit vuoigatvuođaideaset, erenoamážit vuoigatvuođaset ovdánit iežaset dárbbuid ja beroštumiid mielde,

mii dovddasta leat áibbas dárbblašlažžan dohkkehit ja ovdánahttit eamiálbmogiid lunddolaš vuoigatvuođaid maid sii guddet sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš hámádagain, sin kultuvrras, sin vuoiŋŋalaš árbevieruin, sin historjjás ja eallinoainnus, erenoamážit vuoigatvuođa sin eatnamiidda, territoriaide ja luondduriggodagaide,

mii maiddái dovddasta leat áibbas dárbblašlažžan dohkkehit ja ovdánahttit daid eamiálbmotvuoigatvuođaid mat leat nannejuvvon iešguđet konvenšuvnnain, šiehtadusain ja eará konstruktiivalaš ortnegiin mat leat dahkkon stáhtaiguin,

mii buoremielalaččat oaidná ahte eamiálbmogat organiserejit iežaset nannen dihte sin politihkalaš, ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš dili ja heaittihan dihte buotlágán vealaheami ja duolbmuma gos dat ain dáhpáhuvaš,

mii lea vissis ahte jus eamiálbmogat ieža hálddašit daid áššiid mat gusket sidjiide, sin eatnamiidda, territoriaide ja luondduriggodagaide, de sii sáhttet sealluhit ja nanusmahttit sin iežaset ásahusaid, kultuvrra ja árbevieruid, ja sii ovdánit dalle sin iežaset dáhtuid ja dárbbuid mielde,

mii dovddasta ahte eamiálbmogiid máhtuid, kultuvrra ja árbevirolaš geavada gudnejahttin buktá guoddevaš ja vuoiggalaš ovdáneami ja buori birashálldašeami,

mii deattuha ahte soahtedoaimmaid heaittiheapmi eamiálbmogiid eatnamiin ja territoriaid buktá ráfi, ekonomalaš ja sosiálalaš ovdáneami, ipmárdusa ja ustitlaš oktavuodaid máilmmi nášuvnnaid ja álbmogiid gaskkas,

mii erenoamážit dohkkeha eamiálbmotbearrašiid ja eamiálbmotservodagaid vuoigatvuođa bisuhit oktasaš ovddasvástádusa mánáidbajásgeassimis, oahppamis, oahpahas ja čálggus, máná vuoigatvuođaid olis,

mii vuhtiiváldá ahte dat vuoigatvuodát mat leat nannejuvvon soahpamušain, šiehtadusain ja eará konstruktiivá ortnegiin stáhtaid ja eamiálbmogiid gaskka, muhtun oktavuođain leat vuoigatvuodát main lea riikkaidgaskasaš mearkkašupmi ja iešvuohta, ja leat riikkaidgaskasaččat guoskevaččat ja ovddasvástádusguoddit,

mii maiddá *vuhtiiváldá* ahte soahpamušat, šiehtadusat ja eará konstruktiivá ortnegat, ja dat maid dat sisttisdoallet, nanusmahttet eamiálbmogiid ja stáhtaid searvevuoda,

mii dovddasta ahte Ovtastuvvan našuvnnaid lihttu, riikkaidgaskasaš ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid konvenšuvdna¹, riikkaidgaskasaš siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvdna ja Wiena julggaštus ja doaimaprográmma² nannejit vuđolaččat mávssolažžan dan ahte buot álbmogiin lea riekti iešmearrideapmái; dán rievtti olis mearridit sii friddja iežaset politihkalaš sajádaga ja ovddidit friddja iežaset ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš ovdáneami,

mii fuomáša ahte ii mihkkege dán julggaštusas galgga sáhttit adnot ággan gielddit ovttage álbmoga vuoigatvuoda iešmearrideapmái, go dat vuoigatvuohta čađahuvvo álbmotrievtti mielde,

mii lea vissis ahte dán julggaštusa dohkkeheapmi eamiálbmogiid vuoigatvuodain buktá eanet harmonalaš oktavuođaid ja buoret ovttasdoaimma stáhta ja eamiálbmogiid gaskka, vuoiggalašvuođa, demokratiija, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahtima, eahpe-vealaheami ja buori dáhtu prinsihpaid vuodul,

mii ávžžuha stáhtaid, ráđđádallamiid ja ovttasbarggu bokte, deavdit ja beaktilit doaimmahit geatnegasvuođaideaset dan muddui go dat gusket eamiálbmogiidda riikkaidgaskasaš instrumeanttaid mielde, erenoamážit geatnegasvuođaid olmmošvuoigatvuodaid hárrái,

mii deattuha ahte Ovtastuvvan Našuvnnaid lea deatálaš joatkevaš doaimma das ahte ovdánahttit ja suodjalit eamiálbmogiid vuoigatvuodaid,

mii oaivvilda dán julggaštusa leat deatálaš lávkin dasa ahte dovddastit, ovddidit ja suodjalit eamiálbmogiid vuoigatvuodaid ja friddjavuođaid, ja ahte hábmet dása heivvolaš doaimmaid Ovtastuvvan Našuvnnaid vuogádaga siskkobealde,

mii dovddasta ja nanne ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui almmá vealaheami haga lea riekti visot olmmošvuoigatvuodaide mat leat dohkkehuvvon álbmotrievttis, ja ahte eamiálbmogiin leat kollektiivalaš vuoigatvuodát mat leat dárbbaslaččat sin eallimii, čálgui ja sin ollislaš ovdáneapmái álbmogin,

mii maiddá dovddasta ahte eamiálbmogiid dililit rievddadit guovllus guvlui ja riikkas riikii, ja ahte našuvnnaš ja regionála iešvuođat ja iešguđetlágán historjjálaš ja kultuvrralaš duogážat berrejit váldojuvvot vuhtii,

¹ Geahča resolušuvna mildosa 2200 A (XXI).

² A/CONF. 157/24 (oassi I), kap. III.

mii allaáiggálaččat julggašta dán ON-julggaštusa eamiálbmogiid vuoigatvuodaid birra dakkár ulbmilin maid galgá oččodit ollašuvvot searvevuoda vuoigatvuodaid ja goabbatbeallásaš gudnejahttimiin:

Artihkal 1

Eamiálbmogiin lea, kollektiivvalaččat ja ovttaskas olmmožin, ollislaš riekti ávkástallat visot olmmošvuoigatvuodaid ja vuđolaš friddjavuodaid mat leat dohkkehuvvon Ovtastuvvan našuvnnaid lihtus, Olmmošvuoigatvuodaid máilmmijulggaštusas³ ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodamearrádusain.

Artihkal 2

Eamiálbmogat ja daidda gullelaš ovttaskasolbmot leat friddja ja ovttáárvosaččat buot eará álbmogiiguin ja olbmuiguin, ja sis lea riekti eallit buotlágán vealaheami haga go čađahit vuoigatvuodaideaset, erenoamážit dakkáriid mat leat vuđuštuvvon eamiálbmoga máttuide dahje identitehtii.

Artihkal 3

Eamiálbmogiin lea riekti iešmearrideapmái. Dán rievtti vuđuđul mearridit sii friddja iežaset politihkalaš sajádaga, ja ovddidit friddja sin iežaset ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš ovdáneami.

Artihkal 4

Eamiálbmogiin lea, de go čađahit vuoigatvuoda iešmearrideapmái, vuoigatvuoha autonomiijii dahje iešstivrejupmái dakkár áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš diliide, ja vuoigatvuoha sin autonomalaš doaimmaid ruhtadanortnegiidda.

Artihkal 5

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuoha doalahit ja nanusmahttit sin erenoamáš politihkalaš, rievttálaš, ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš ášahusaid, seammás go doalahit rievtti ollislaččat oassálastit stáhta politihkalaš, ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš eallimis jus dan dáhttot.

Artihkal 6

Juohke olbmos guhte lea eamiálbmogii gullelaš, lea riekti stáhtalahttovuhtii.

³ Resolušuvdna 217 A (III).

Artihkal 7

1. Olmmoš guhte lea eamiálbmogii gullevaž, lea riekti eallimii, rumašlaš ja psykalaš integritehtii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.
2. Eamiálbmogiin lea kollektiivvalaš riekti eallit friddjavuođas, ráfis ja dorvvus sierra álbmogiin ja sii eai galgga gillát álbmotgoddimiid dahje eará veahkaválddálašvuođa, dego dan ahte mánát veagal fárrehuvvojit ovttá joavkkus nubbái.

Artihkal 8

1. Eamiálbmogiin ja daidda gullevaž ovttaskasolbmui lea riekti beassat eret bággoassimileremis ja kultuvrra billisteamis.
2. Stáhtat galget sihkkarastit beaktillis ortnegiid maiguin eastada ja hehte:
 - a) buot daguid main ulbmilin lea rihpat sin integritehta sierra álbmogiin, dahje sin kultuvrralaš árvvuid dahje etnikkalaš identitehta, ja buot daguid main lea dákkár váikkuhus,
 - b) buot daguid main ulbmilin lea váldit sis sin eatnamiid, territoriaid dahje riggodagaid dahje daguid main lea dakkár váikkuhus,
 - c) juohkelágán bággosirdima álbmogis mas ulbmilin lea rihkkut dahje heajosmahttit sin vuoigatvuođaid, dahje mas lea dákkár váikkuhus,
 - d) juohkelágán bággoassimilerema dahje bággointegrerema,
 - e) juohkelágán propaganda mas ulbmilin lea ovddidit dahje ávžut nállevealaheami dahje etnikkalaš vealaheami sin ektui.

Artihkal 9

Eamiálbmogiin ja daidda gullevaž ovttaskasolbmui lea vuoigatvuohta gullat eamiálbmotservodahkii dahje eamiálbmotnašuvdnii, sin servodaga dahje našuvnna dábiid ja vieruid mielde. Dán vuoigatvuođa čađahettiin ii galgga gillát makkárge vealaheami.

Artihkal 10

Eamiálbmogat eai galgga veagal fárrehuvvot eret sin eatnamiin dahje territoriaid. Fárrehuvvot eai sáhte almmá guoskevaž eamiálbmoga friddja ja diehttevaž ovdalgihtii miediheami haga , ja dušše jus lea sohppojuvvon vuoiggalaš ja govttolaš buhtadus, ja jus leaš vejolaš, vejolašvuohta máhccat ruovttoluotta.

Artihkal 11

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta geavahit ja ealáskahttit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. Dása gullá vuoigatvuohta seailuhit, suodjalit ja ovddidit ovddeš, dálá ja boahttevaž kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviriid, málliid, meanuid, teknologijaid, govva- ja lándedáidaga ja girjjálašvuođa.
2. Stáhtat galget beaktillis vugiiguin, ovdamearkka dihte ođđasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoigatvuođalaš opmodaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja

diehttevaš ovdalgihtii mieđiheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

Artihkal 12

1. Eamiálbmogiin lea riekti ovdanbuktit, geavahit, ovddidit ja oahpahit sin vuoigŋalaš ja oskkoldatlaš vieruid, dábiid ja meanuid; riekti sealluhit, suodjalit ja vuorjjakeahhtá beassat sin oskkoldatlaš ja kultuvrralaš guovddášbáikkiide; riekti geavahit ja hálddašit sin bassi dávviriid; ja riekti oažžut máttuideaset olmmošlaš bázahusaid máhcahuvvot.

2. Stáhtat galget govttolaš, čielga ja beaktilis ortnegiiguin maid leat hábmen ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiin, geahččalit fuolahit lobi geahččat ja/dahje máhcahit seremoniijalaš dávviriid ja olmmošlaš bázahusaid mat leat stáhtaid hálldus.

Artihkal 13

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuođa ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

2. Stáhtat galget beaktilis doaibmabijuiguin sihkkarastit dán vuoigatvuođa suodjaleami, ja sihkkarastit ahte eamiálbmogat ipmirdit ja ipmirduvvojit politihkalaš, rievttálaš ja hálddahuslaš proseassain, dulkka vehkiin jus leaš dárbu, dahje eará heivvolaš vugiid bokte.

Artihkal 14

1. Eamiálbmogiin lea riekti vuodđudit ja hálddašit sin oahpahusvuogádaga ja ásahusaid mat fáallet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuohta visot oahpahusa dásiide ja oahpahushámiide mat stáhtas leat, vealaheami haga.

3. Stáhtat galget, ovttasráđiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet áset servodagaset olggobealde, ožžot vejolašvuođa oažžut oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

Artihkal 15

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta oažžut sin kultuvrra, árbevieruid, historjjá ja dáhtuid árvvu ja girjái vuoda doahhtaluvvot, ja dát galgá bures boahit ovdan oahpahusas ja almmolaš diehtujuohkimis.

2. Stáhtat galget, ráđđádallamiid bokte ja ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiin, álggahit beaktilis doaibmabijuid maiguin jávkada ovdagáttuid ja duššindahká vealaheami, ja baicca movttiidahtá gierdevašvuoda, ipmárdusa ja buriid oktavuodaid eamiálbmogiid ja servodaga osiid gaskka muđui.

Artihkal 16

1. Eamiálbmogiin lea riekti vuodđudit iežaset mediaásahusaid iežaset gielaide ja beassat geavahit buot eará servodaga mediaid vealaheami haga.

2. Stáhtat galget álggahit beaktilis doaibmabijuid sihkkarastin dihte ahte stáhtalaš mediat duođas čalmustahttet eamiálbmogiid kultuvrralaš girjáivuoda. Stáhtat berrejit, almmá ollislaš sátnefriiddjavuoda easttikeahtá, movttiidahttit priváhta mediaid dievaslaččat čájehit eamiálbmogiid kultuvrralaš girjáivuoda.

Artihkal 17

1. Eamiálbmogiin ja daidda gullevaš ovttaskasolbmui lea riekti ollislaččat čađahit juohke vuoigatvuoda mii lea nannejuvvon gustojeaddji riikkaidgaskasaš ja našuvnnalaš bargoriektemearrádusain.

2. Stáhtat galget ráđđádallamiid bokte ja veahkkálagaid eamiálbmogiiguin álggahit erenoamáš doaimmaid mat suodjalit eamiálbmotmánáid ekonomalaš ávkástallamis, dahje bargamis dakkár bargguid mat leat várálaččat ja mat hehttejit sin oahpahusa, dahje mat sáhttet vahágahttit sin dearvvašvuoda dahje sin rumašlaš, intellektuála, vuoiŋgalaš, morálalaš dahje sosiálalaš ovdáneami, dás vuhtiiválddedettiin sin erenoamáš hearkivuoda ja ahte oahpahus lea deatalaš máná dilálašvuoda nannemii.

3. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui lea riekti ahte eai gárta gillát makkárga vealaheaddji bargoeavttuid, nugo vealaheaddji virgeeavttuid dahje bálkæavttuid.

Artihkal 18

Eamiálbmogiin lea riekti oassálastit mearrádusain dakkár áššiin mat sáhttet guoskat sin vuoigatvuodaide, daid ovddasteddjiid bokte maid sii leat válljen iežaset vugiid bokte, ja sis lea riekti bisuhit ja ovddidit sin iežaset mearrideaddji eamiálbmotásahusaid.

Artihkal 19

Stáhtat galget buriin dáhtuin ráđđádallat ja ovttasbargat guoskevaš eamiálbmogiid ovddasteaddji ásahusaiguin olahat dihte sin friiddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami ovdalga mearridit ja čađahit lágaid dahje hálddahaslaš doaimmaid mat sidjiide gusket.

Artihkal 20

1. Eamiálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásašusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

2. Eamiálbmogiin geain eallinvuođđu ja ovdánanvejolašvuođat leat váldojuvvon eret, lea riekti vuoiggalaš ja govttolaš buhtadussii.

Artihkal 21

1. Eamiálbmogiin lea riekti, vealaheami haga, buoridit iežaset ekonomalaš ja sosiálalaš dili, dása gullá earret eará oahpahus, bargu, fidnooahppu, ođđasis skuvlejupmi, ásodat, buhtisvuođadilli, dearvvašvuohta ja sosiála oadjobálvalusat.

2. Stáhtat galget álggahit beaktillis doaimmaid, maiddá sierra doaimmaid go lea heivvolaš, vai sihkkarastá bistevas ovdáneami eamiálbmogiid ekonomalaš ja sosiálalaš eavttuid hárrái. Erenoamáš beroštumi galgá bidjat boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja doaimmashehttejuvvomiid vuoigatvuođaide ja erenoamáš dárbbuide.

Artihkal 22

1. Go dát julggaštus čađahuvvo de galgá erenoamážit deattuhit eamiálbmogiid boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja doaimmashehttejuvvomiid vuoigatvuođaid ja erenoamáš dárbbuid.

2. Stáhtat galget ovttrasrádiid eamiálbmogiiguin fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollislaš suoji ja dáhkádusaid buotlágán veahkaválddálašvuođa ja vealaheami vuostá.

Artihkal 23

Eamiálbmogiin lea riekti mearridit ja hábmet vuoruhemiid ja strategijaid dasa movt čađahit ovdánanvuoigatvuođa. Erenoamážit lea eamiálbmogiin vuoigatvuohta aktiivvalaččat leat mielde hábmeme ja mearrideame dearvvašvuođa- ja ásodatprográmmaid ja eará ruđalaš ja sosiálalaš prográmmaid mat váikkuhit sin ja, nu guhkás go vejolaš, hálddašit dakkár prográmmaid iežaset ásašusaid bokte.

Artihkal 24

1. Eamiálbmogiin lea riekti sin iežaset árbevirolaš dálkasiidda ja vuoigatvuohta doalahit iežaset dálkkašlaš dábiid, dása gullá deatalaš dálkkodanšattuid, elliid ja minerálaid seailuheapmi. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui lea maiddá riekti buot sosiála- ja dearvvašvuođabálvalusaide, almmá vealaheami haga.

2. Eamiálbmogiidda gullelaš ovttaskas olbmui lea seamma individuála vuoigatvuohta go earáin oázžut buoremus dási dearvvašvuođa mii lea gávdnamis, sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čađahit dárbbalaš doaimmaid vai sihkarastá ahte dát vuoigatvuohta dađistaga ollásit devdojuvvo.

Artihkal 25

Eamiálbmogiin lea riekti sealluhit ja nanusmahttit sin erenoamáš vuoigatvuođaid daidda eatnamiidda, guovlluide, čáziide, meararittuide ja eará luondduriggodagaide maid sii árbevieru mielde leat eaiggáduššan dahje gos sii leat eallán ja maid sii leat atnán, ja deavdit daid geatnegasvuođaid mat sis dán oktavuodas leat boahttevaš buolvvaide.

Artihkal 26

1. Eamiálbmogiin lea riekti eatnamiidda, territoriaide ja eananriggodagaide maid sii árbevieru mielde leat eaiggáduššan dahje gos sii leat ássan, dahje maid sii eará láhkái leat atnán dahje háhkan.

2. Eamiálbmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovddidit ja hálddašit eatnamiid, territoriaid ja luondduriggodagaid maid leat háhkan árbevirolaš eaiggáduššama bokte dahje árbevirolaš ássama dahje geavaheami bokte, ja maddái eatnamiid, territoriaid ja luondduriggodagaid maid sii leat eará láhkái háhkan.

3. Stáhtat galget addit rievttálaš dovddastusa ja suoji dáidda eatnamiidda, territoriaide ja luondduriggodagaide. Dákkár dovddasteapmi galgá dahkkot guoskevaš eamiálbmoga vieruid, dábiid ja eananriektevuođadagaid doahhtalemiin.

Artihkal 27

Stáhtat galget ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiiguin ja vuhtiiválddedettiin sin lágaid, dábiid, árbevieruid ja eananriektevuođadagaid, ásaht ja čađahit vuoiggalaš, sorjákeahates, objektiivva, rabas ja čađačuovgi proseassa mii dovddasta ja duomu bokte dohkkeha eamiálbmogiid vuoigatvuođaid eatnamiidda, territoriaide ja luondduriggodagaide, dása gullet eatnamat, territoriat ja luondduriggodagat maid sii árbevieru mielde eaiggádušše dahje gos ásse dahje go daid geavahedje. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta searvat dán prosessii.

Artihkal 28

1. Eamiálbmogiin lea riekti buhtaduvvot, ovdamearkka dihte ođđasis ásaheami bokte, dahje jus dat ii heive, vuoiggalaš ja govtolaš buhtadussii daid eatnamiid, territoriaid ja luondduriggodagaid ovddas maid sii árbevieru mielde eaiggádušše dahje gos leat ássan dahje daid geavahan, ja mat leat sis dollejuvvon, eret váldojuvvon, vuollástuvvon, geavahuvvon dahje vahágahttojuvvon, sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga.

2. Jus guoskevaš álbmot ii leat eará láhkái dahje friddja miediheami, de galgá buhtadus leat

seammaárvosaš eanan, territoria ja luondduriggodat seamma sturrodagas ja rievttálaš dásis, dahje galgá addot ekonomalaš buhtadus dahje eará heivvolaš buhtadus.

Artihkal 29

1. Eamiálbmogiin lea riekti sealluhit ja várjalit sin birrasa ja sin eatnama dahje territoria ja luondduriggodagaid buvttadanmátolašvuodaid. Stáhtat galget vuodđudit ja álggahit doarjjaprográmmaid eamiálbmogiidda dákkár sealluheami ja várjaleami várás, vealaheami haga.

2. Stáhtat galget álggahit beaktilis doaimmaid mat sihkkarastet ahte ii makkárga várálaš ávdnasiid vurkkodeapmi dahje čiekan dahkko eamiálbmogiid eatnamiin dahje territoriain, almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga.

3. Stáhtat galget álggahit beaktilis doaimmaid maid bokte sihkkarastet, jus dasa leaš dárbu, ahte prográmmat mat galget gozihit, áittardit ja buoridit eamiálbmogiid dearvvašvuoda, ja maid dat geaidda dát guoská galget ráhkadit ja álggahit, čađahuvvojit ollásit.

Artihkal 30

1. Soahteveagaid doaimmat eai galgga jođihuvvot eamiálbmogiid eatnamiin ja territoriain, jus dan doibmii ii gávdno oppalaš deastta dahje jus ii leat eaktodáhtolaččat miedihuvvon dahje gáibiduvvon dan eamiálbmoga bealis masa čuohcá.

2. Stáhtat galget čađahit vuđolaš ráđđádallamiid guoskevaš eamiálbmogiin, heivvolaš vugiid mielde ja erenoamážit sin ovddasteaddji ásahusaiguin, ovdalgo geavahišgohtet sin eatnamiid dahje territoriaid soahteveagaid doaimmaide.

Artihkal 31

1. Eamiálbmogiin lea riekti sealluhit, hálddašit, suodjalit ja ovddidit kulturárbbiset, árbevirolaš máhtu ja kultuvrralaš ovdanbuktimiid, ja maiddái sin iežaset diehtaga, teknologijja ja kultuvrra bohtosiid, oktan olmmošlaš ja genetiikalaš riggodagaiguin, siepmaniid, dálkasiid, máhtu elliid ja šattuid iešvuodain, njálmmálaš vieruin, girjjálašvuodain, málliin, faláštallamiin ja árbevirolaš stoahkamiin ja dáidagis govain ja lávddi alde. Sis lea maiddái riekti sealluhit, hálddašit, suodjalit ja ovddidit sin vuoiŋnalaš vuoigatvuodaid dakkár kulturábái ja árbevirolaš máhttui ja kulturovdanbuktimiidda.

2. Ovttasráđiid eamiálbmogiiguin galget stáhtat álggahit beaktilis doaimmaid maid bokte dohkkeha ja suodjala daid vuoigatvuodaid čađaheami.

Artihkal 32

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit vuoruhemiid ja strategiijaid sin eatnamiid, territoriaid ja luondduriggodagaid ovddideami ja geavaheami várás.

2. Stáhtat galget buriin dáhtuin ráđđádallat ja ovttasbargat guoskevaš eamiálbmogiin, sin ovddasteaddji ásašusaid bokte, vai ožžot sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami ovdal go álggahit makkárga doaimma mii čuohcá sin eatnamiidda, territoriaide ja luonduriggodagaide, erenoamážit go lea hukseme, ávkástallame dahje ohcame minerála-, čáhce- dahje eará riggodagaid.

3. Stáhtat galget ásašit beaktilis vugiid sihkkarastin dihte govttolaš ja vuoiggalaš buhtadusa dákkár doaimmaid ovddas, ja álggahit ulbmillaš doaimmaid maiguin ráddje vejolaš biraslaš, ekonomalaš, servodatlaš, kultuvrralaš dahje vuoiŋjalaš vahágahttima.

Artihkal 33

1. Eamiálbmogiin lea riekti mearridit iežaset identitehta dahje gullevašvuoda iežaset vieruid ja dábiid mielde. Dát ii gáržžit eamiálbmogii gullevaš ovttaskasolbmo vuoigatvuoda oažžut riikkalahttuvuoda dan stáhtas gos ássá.

2. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuoha mearridit sin ásašusaid hámi ja válljet lahtuid dáidda ásašusaide iežaset meannudanvuogi mielde.

Artihkal 34

Eamiálbmogiin lea riekti ovddidit, hábmet ja doalahit sin ásašushámádagaid ja sin erenoamáš vieruid, vuoiŋjalašvuoda, árbevieruid, prosedyraid, geavada, ja jus ležžet, rievttálaš vuogádagaid dahje rievttálaš vieruid, riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid mihtuid mielde.

Artihkal 35

Eamiálbmogiin lea riekti mearridit ovttaskasolbmo geatnegasvuodaid iežas servodaga ektui.

Artihkal 36

1. Eamiálbmogiin, erenoamážit dakkáriin maid riikkarájit leat sirren, lea vuoigatvuoha seailuhit ja ovddidit oktavuodaid, gaskavuodaid ja ovttasbargguid, oktan vuoiŋjalašvuoda, kultuvrra, politihka ja sosiála doaimmaiguin, iežaset álbmoga lahtuiguin ja eará álbmogiiguin riikkarájiid rastá.

2. Stáhtat galget, ráđđádallamiid bokte ja ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiin, álggahit beaktilis doaimmaid mat fuolahit dáid vuoigatvuodaid čađaheami.

Artihkal 37

1. Eamiálbmogiin lea riekti oažžut soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará konstruktiivalaš ortnegiid mat leat dahkkon stáhtaiguin dahje stáhtaid maŋisbohttiiguin dovddastuvvot, dollojuvvot ja čađahuvvot, ja stáhtat galget maddái čuovvut ja doahttalit dakkár soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará konstruktiivalaš ortnegiid.

2. li mihkkege dán julggaštusas galgga dulkojuvvot nu ahte dat gáržžida dahje heaittiha daid vuoigatvuođaid mat eamiálbmogiin leat soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará konstruktiivalaš ortnegiid bokte.

Artihkal 38

Stáhtat galget ráđđádallamiid bokte ja ovttasráđiid guoskevaš eamiálbmogiiguin, čadahit heivvolaš doaimmaid, earet eará lágaid bokte, nu ahte dán julggaštusa ulbmil ollašuvvá.

Artihkal 39

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta oažžut ekonomalaš ja teknikkalaš doarjaga stáhtain ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte nu ahte besset ávkástallat daid vuoigatvuođaid maid julggaštus sisttisdoallá.

Artihkal 40

Eamiálbmogiin lea riekti oažžut vejolašvuođa jođanis mearrádusaide govtolaš ja vuoiggalaš meannudanvugiid bokte čoavdin dihte riidduid ja nákkuid stáhtaiguin dahje eará beliiguin, ja dain lea riekti beaktilis buhtadussii buot rihkkumiid ovddas mat leat dahkkon sin ovttaskas dahje oktasaš vuoigatvuođaid vuostá. Dakkár mearrádus galgá dohkálaččat váldit vuhtii eamiálbmogiid dábiid, vieruid, njuolggadusaid ja riekteortnega ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaid.

Artihkal 41

Ovttastuvvan Našuvnnaid orgánat ja sierra organisašuvnnat ja eará stáhtaidgaskasaš organisašuvnnat galget oassálastit dasa ahte dán julggaštusa mearrádusat ollásit ollašuvvet, earret eará ekonomalaš ovttasbarggu ja teknikkalaš veahki bokte. Galget álggahuvvot dárbbalaš doaibmajut mat dáhkidit eamiálbmogiid oassálastima dakkár áššiin mat gusket sidjiide.

Artihkal 42

Ovttastuvvan Našuvnnat , daid orgánat, earet eará eamiálbmotáššiid bistevaš forum, ja ON sierraorganisašuvnnat, dás maddái riikkadásis, galget ovttas stáhtaiguin ovddidit dán julggaštusa doahttaleami ja dan mearrádusaid ollislaš čadaheami, ja bearráigeahččat ahte julggaštus doaibmá ulbmilis mielde.

Artihkal 43

Dat vuoigatvuođat mat dán julggaštusas dovddastuvvojit, leat máilmmi eamiálbmogiid ceavzima, gutni ja buresbirgejumi unnimusstandárddat.

Artihkal 44

Visot vuoigatvuodát ja friddjavuodát mat dán julggaštusas dovddastuvvojit, gustojit ovttárvosaččat eamiálbmot dievdduide ja nissonolbmuide.

Artihkal 45

Li mihkkege dán julggaštusas galgga dulkojuvvot nu ahte dat goarida dahje heaittiha daid vuoigatvuodaid maid eamiálbmogat juo leat háhkan dahje háhket boahtteáiggis.

Artihkal 46

1. Li mihkkege dán julggaštusas galgga ipmirduvvot nu ahte dat implisihhta addá stáhtii, álbmogii, jovkui dahje ovttaskasolbmui vuoigatvuoda searvat doibmii dahje dahkat daguid mat rihkkot Ovttastuvvan našuvnnaid lihtu, dahje ipmirduvvot nu ahte dat addá lobi dahje ávžžuha makkárga dagu mii ollislaččat dahje muhtun muddui heaittiha dahje geahnohuhtá ráđđejeaddji ja sorjákeahtes stáhtaid territoriálalaš integritehta dahje politihkalaš ovttadaga.

2. Dat vuoigatvuodát mat dovddastuvvojit dán julggaštusas, galget čađahuvvot buohkaid olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriddjavuodaid gudnejahttimiin. Daid vuoigatvuodaid čađaheapmi mat dán julggaštusas leat namuhuvvon, sáhtá duššefal gáržžiduvvot lágaid bokte mat oktiivástidit riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodalaš geatnegasvuodaide. Gáržžideapmi galgá leat eahpe-vealaheadji ja áibbas dárbbaslaš, dan ulbmilin galgá duššefal leat eará olbmuid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid dohkkeheapmi ja doahttaleapmi, ja dat galgá deavdit vuoiggalaš ja buot vuđoleamos gáibádusaid demokrátalaš servodagas.

3. Dán julggaštusa mearrádusat galget ipmirduvvot vuoiggalašvuoda, demokratiija, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahttima, ovttárvosašvuoda, eahpe-vealáheami, buori hálddašeami ja buori dáhtu prinsihpaid mielde.